

6331 SAYILI İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ YASASI'NIN ÜLKEMİZE GETİRİSİ VE GÖTÜRÜSÜ

Fatih Cengizler*

Şu an ülkemizin en temel sorunlarından biri işsizliktir. Bu sorununun çözümüne yönelik bir çaba görmediğimiz gibi aksine istihdamı olumsuz yönde etkileyecek 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası'nı bu yazımızda irdeleyerek, çalışma yaşamımıza ne getirip ne götüreceğini irdelemeye çalışacağız:

Öncelikle şunu söyleyebiliriz, hastalığın önlenmesinde veya tedavisinde öncelik hastalığın teşhisinin doğru konulmasından geçmektedir. Hastalığa konulacak yanlış teşhis bizi yanlış tedaviye götüreceği gibi hastalığın ilerlemesine ve de tedavisini imkansız bir hale getirmesine de sebep oluruz.

Bu bağlamda öncelikle aşağıda sıraladığımız şu sorulara vereceğimiz yanıtlarla çalışma yaşamının önemli sorunu olan iş sağlığı ve iş güvenliği konusu ile istihdam sorununa doğru teşhis koyacağımızı düşünüyorum.

1- Öncelikle şunu kendi kendimize soralım. Ülkemizde yaşanan iş kazalarının öncelikli sebebi acaba ülkemizde yeterli bir mevzuat bulunmamasından mı kaynaklanmaktadır?

Kesinlikle hayır. 6331 Sayılı Yasa çıkmadan önceki iş sağlığı ve güvenliğine yönelik mevzuat bilimsel kriterlerle hazırlanmış ve bu alanda kesinlikle boşluk bırakmayan Avrupa standartlarında bir mevzuattır.

2- Acaba ülkemizde İş Sağlığı ve Güvenliği Yasasına bir gereksinim var mıdır?

Bu sorunun da yanıtı kesinlikle hayırdır.

3- 6331 Sayılı Yasa ile getirilen çok ağır idari para cezaları ile iş sağlığı ve güvenliği konusunda ülkemize bir yarar sağlayarak, iş kazalarını önleyecek midir?

Bu sorunun da yanıtı kesinlikle hayır olduğu gibi, bu idari para cezaları ile iddia ediyorum ki, birçok işyeri kepenk kapatma tehlikesi ile karşı karşıya kalacak ve dolayısıyla da ülkenin kanayan bir yarası olan işsizliği daha da tetikleyecektir..

4- 6331 sayılı İş Sağlığı ve İş Güvenliği Yasası'nın her işyerine uygulanabilirlik olanağı var mıdır?

Kesinlikle hayır. Çünkü iş kazası riski çok az olan avukatlık büroları, mali müşavirlik büroları, berber, pavyon, genelev, kahvehane, apartman kapıcılık işyerleri vs gibi işyerlerinde, iş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi, hemşire veya sağlık memuru çalıştırılması istenilmesi trajik komik bir istemdir. Birilerinin hemen canını bu kişilerin işyerinde fiilen çalıştırılması koşul değil, bu hizmetler satın alınarak da yasanın bu yükümlülüğü yerine getirilebilir. Dedik-

* Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Emekli İş Baş Müfettişi Genel İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Danışmanı

lerini duyar gibiyim. Böyle düşünen kişilere hemen sormak gerek, bu hizmet alımı bedava mı olacak ve ayrıca dışarıdan hizmet almında bu kişilerin işyerine zaman, zaman gitmeleri gerekemeyecek mi ? Bu elektrik, su doğalgaz faturasını, SGP'ni vergisini ödemediye güçlüğ çeken, toplumun çok büyük kesimini zora sokarak işyerinin veya işyerlerinin kapanmasına sebep olmayacak mı ? Ayrıca bu yasanın ülkemizde bölgeler arası farklılıktan dolayı haksız rekabeti de artıracığı ayrı bir gerçektir. Doğu ve Güney Doğu bölgelerindeki işyerlerinde işyeri hekimi, iş güvenliği uzmanı, sağlık elamanı çalıştırma olanağı olmadığı bir realitedir. Bu vebalinin altından kim nasıl kalkar. Birilerine ek kazanç sağlamak, birilerine emeklilikten sonra yeni iş olanağı, bazı açığızlara kurs adı altında yeni işyerleri açtırmak, çalışma yaşamının çisini bilmeyen insanlara danışman, uzmanlığın u sunu bilmeyen insanlara uzman sıfatı kazandırmak adına bu vebalin altına girmeye değer mi?

Şimdilik bir parantez açarak, temel sorunumuz olan istihdam ve ülkenin istihdam ve sosyal güvenlik politikası sorununa kısaca bir göz attıktan sonra konumuza tekrar dönüş yapalım.

İstihdamda Sorunlar ve iş sağlığı ve iş güvenliği:

Yukarıda da belirttiğimiz gibi ülkemizde temel sorun olan işsizliğin çözümünde, ciddi planlama ve çalışma mevcut mudur? Bu sorunun da yanıtı üzülererek belirtelim ki hayırdır. İstihdam planlamasında ki asli amaç nedir diye sorduğumuzda, Türkiye'de çalışabilir kadın ve erkek nüfusunun en gelişmiş ülkeler düzeyinde çalışma yaşamına katılmasını sağlamak üzere çalışmalar ve planlama yapmaktır.

Böyle bir planlama ve çalışma olmadığı içindir ki, ülkemizde işgücüne katılım oranı, gelişmiş ülkelerin işgücü katılım oranlarının çok, çok altında seyretmektedir. Dolayısıyla da işsizlik ülkemizde şu an ve gelecek için ciddi sorunlar yaratmakta olup, bu soruna çözüm bulamadığımız taktirde bu sorunun katmerleşerek ileri de telafisi güç hatta telafisi mümkün olmayan sorunlar yumağı haline geleceği kesindir.

Ülkemizin diğer önemli bir sorunu da çalışanlarımızın eğitim düzeyleri olup, bu eğitim düzeylerini incelediğimizde de üzücü bir tablo ile karşı karşıya kalmaktayız. İşte size çalışanlarımızın eğitim profili: Toplam işgücü içinde ilköğretimli işgücü oranı yüzde 63, 2 olup çok yüksek bir orandır. Bu kategorideki işgücünün haftalık çalışma süresinin yasal haftalık çalışma ve sürelerinden çok uzun olduğu ve bu kategorideki yaratılan katma değer in ise fevkalade düşük olduğu, yine bu kategorideki çalışanların uğradıkları İş kazaları ve meslek hastalıklarının gelişmiş ülkeler ortalamasının çok, üstünde seyretmektedir. Yine bir parantez açalım ve iş kazalarının ve meslek hastalıklarının asıl nedeni işte bu anahtarda gizli olduğunu belirtelim. Yani iş kazaları ve meslek hastalıklarının en önemli nedenlerinin başında eğitim ve uzun süreli çalışmalarda yatmakta olup, bu işi toplumun sosyal dokusuyla, sosyo ekonomik ve iktisadi yapısıyla uyuşmayan yasalarla, ağır idari para cezalarıyla çözemeyeceğiniz gibi çözeceğim derken sorun üstüne sorun yaratırsınız. Bu böyle biline! Daha devam edelim mi? Ülkemizdeki asgari ücret, AB ülkeleri içerisinde yer alan en düşük gelir grubundaki ülkelerle aynı seviyede veya daha altındadır. Ülkemizde yer alan işgücünün eğitim ve beceri düzeylerinin gelişmiş ülkelerin çok altında seyrettiği ve dolayısıyla da, çalışanlarımızın eğitim ve beceri düzeylerinin çok düşük olduğu, eğitim ve beceri düzeylerinin gelişmiş ülkeler düze-

yince çıkarılması gerektiği halde biz devlet olarak çözemediğimiz bu sorunu da söz konusu yasa ile mesleki eğitim adı altında işverenin üzerine yıkarak, bu işle uzaktan yakından ilgisi olmayan kurum ve kuruluşlardan eğitim alma zorunluluğu getirerek işverene ek bir istihdam maliyeti daha yaratarak istihdamın önüne ayrı bir engel daha çıkarmışız.Hemen belirtelim eğitim devletin asli görevlerinden biridir.İşverene yıkılmamalıdır.

Çalışanlarımızın çalışma koşullarının uluslar arası anlaşmalardaki yükümlülükler kapsamında düzenlenmesi ve devletçe yeni ve etkili istihdam politikaları belirlenerek, istihdam politikalarına daha çok kaynak ayırılması İş kazaları ve meslek hastalıklarının önlenmesinde önemli unsurdur.

Sosyal Güvenlikte sorunlar ve bunların iş sağlığı ve güvenliğine olumsuz etkileri:

Sosyal Güvenlikteki amacı kısaca şu şekilde özetleyebiliriz: Tüm toplumu kapsayacak herkesin onurlu bir yaşam sürdürmesini sağlayacak finansal, fiziksel ve çevresel koşulları gerçekleştirecek bir sistem kurulması ve kurulan bu sistemden ülkede yaşayan bütün fertlerin asgari ölçüde yararlanmalarını sağlayarak, toplumun refahını ve yaşam düzeyini yükselme politikalarının bir bütünü diye tanımlayabiliriz.

Öncelikle ülkemizde bütçeden sosyal güvenliğe ayrılan pay yetersiz olduğundan, toplumda cinsiyete ve eğitim eksikliğine dayalı yoksulluk yaygındır. Cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldıracak politikalar olmadığı gibi bu politikaları araştıran ve çözüm arayan bir uygulamada bulunmamaktadır.

Yoksulluk, istihdam ve eğitim arasında yakın bir bağ olduğu herkesçe bilinen bir gerçektir. Ülkemizde çalışanların gelir dağılımı sınıflandırılmasında da en alt katmanlarda yer aldığı görülmektedir.Bu yoksulluk Kırsal kesimde kentlere göre daha yaygındır. Ülkemizde yaşayanların çoğunluğunun fiziksel ve sosyal ekonomik yaşam koşullarının çok kötü olduğu ve dolayısıyla da sosyal güvenlik ve korumaya muhtaç insanların sayısının çokluğu ciddi bir sorun olup, bu insanların acilen sosyal güvenliğe erişiminin sağlanması, bu katmanlardan kadınlar ve çocuklar gençler ve engellilere özel güvenceler ve öncelik tanıyacak politikalar oluşturulması için devletin bir politika belirleyerek gerçekçi bir planlama yapması yine devletin öncelikli görevlerinden birisidir.

Burada şunu çok açıklıkla ifade edelim ki, devlet sosyal politikasını bu yönde geliştirir ve yaygınlaştırır ise iş kazalarının ve meslek hastalıklarının azalacağı görülecektir.Bunun en güzel örneği de gelişmiş ülkelerdir.

Bu bağlamda şunu söyleyelim ki, iş kazalarının ve meslek hastalıklarının önlenmesinde görüldüğü gibi devlete düşen önemli görevler vardır. Öncelikle devleti yönetenlerin bu görevlerini yerine getirdikten sonra işverenlere ve işçilere yükümlülükler yükleyerek bu sorunun üstesinden gelecektir diye düşünüyorum.

Ekonomik yönden kalkınmış ülkelerde, eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal güvenlik, iş sağlığı ve güvenliği bir bütün şeklinde ve vazgeçilmez bir hak olarak ele alınır ve her türlü işlem bu düzlemde yapıldığından bu ülkelerde iş kazaları ve meslek hastalıkları asgari düzeydedir.Yani bizim gibi uygulanabilirliği sıfır düzeyinde yasalar çıkararak, istihdam ve sosyal güvenlik yok sayılmaz. Hemen aklıma gelmişken şunu söyleyeyim. Her türlü iş kazası yasa çıkararak önlenbiliyorsa iyi bir yasa çıkararak şu başımızın belası ve binlerce can kay-

bımıza ve işgücü kaybına sebep olan trafik kazalarını da durduralım. Nasıl olsa yasa çıkarmak her şeyi çözüyor ya!

Son yayımlanan TÜİK verilerine göre, ülkemizin istihdam durumunu çok kısaca burada özetleyelim ki ülkenin ve toplumun bu yasadan önce asıl neye gereksinimi var daha iyi tahlil edelim: Ülkemizde işsizlik hem aylık hem de yıllık bazda artış göstermiş, ülke genelinde işsiz sayısı geçen yılın aynı dönemine göre 141 bin kişi artarak 2 milyon 539 bine çıkmış, en önemlisi mevcut işsizlerin % 15, 6 sı yani 395 bin kişi bu dönemde işten ayrılmış ve daha da kötüsü işsizliğin önümüzdeki dönemde daha da artarak %10 a çıkması bekleniyor gerçek yaşamda bu işsizlik oranını iki ile çarpmak daha gerçekçi bir yaklaşımdır.

Pratikte hiçbir yarar sağlamayacağı gibi istihdamı olumsuz yönde etkileyecek bu yasanın ülkemize getirisinden çok götürüsünün olacağı ayan beyan ortadadır. Bu nedenle bu yasa yeniden gözden geçirilerek, öncelikle ülkenin çıkarları doğrultusunda birilerine rant sağlamayı amaçlamaksızın yenilenmesinde yarar vardır.

Bir taraftan kayıt dışı istihdamdan söz edilerek kayıt dışı istihdamı önlemek istenirken, diğer taraftan da kayıt dışılığı artıracığı ve ülkeye hiçbir yarar sağlamayacağı kesin bir yasayı uygulamaya koymak ayrı bir çelişkidir diye düşünüyorum.

Peki istihdam bu durumda iken ülkenin genel ekonomisi ne durumda kısaca ekonomiyi de değerlendirdikten sonra parantezimizi kapatarak tekrar yasaya dönelim.

Ülkenin genel ekonomik durumunu birkaç sözcükle özetlememiz gerekir ise; istihdam ile yakın ilişkisi olan toplam yatırım harcamalarının 2012 yılı için yüzde 7, 6 oranında azaldığı, özel sektör yatırım harcamalarının ise yüzde 11 gerilediği görülmektedir. Ülkemizde tasarruf gücü ciddi anlamda kayba uğramış durumdadır. tasarruf gücü olmayan bir ülkenin yatırım yapması, büyümesi ve dolayısıyla da istihdam yaratması hiç mümkün olmayan bir iktisat kuralıdır. Demek ki bizi bekleyen süreçte istihdam konusunda ciddi sorunlar yaşayacağımızı şimdiden söylemek iddialı ve doğru bir tespittir.

Yukarıda açtığımız parantezi kapatarak yasayı irdelemeyi sürdürürelim.

Yukarıda da arz ettiğimiz üzere, iş kazası yasa çıkarmakla, ağır para cezası uygulamakla her çalışanın başına bir iş güvenliği uzmanı vermekle iş sağlığını ve güvenliğini sağlayamayız. İş sağlığı ve güvenliğini sağlamanın en temel koşulu toplumu bilinçlendirmek ve topluma iş sağlığı ve iş güvenliği kültürünü aşılacaktır ki, bu sorun salt işçi ve işverenin sorunu olmayıp tüm toplumun sorunudur. Dolayısıyla bu önemli sorunu işveren, işçi, sendikalar, üniversiteler, meslek kuruluşu ve odalar ortak çözebilirler.

Ayrıca bu konunun en önemli bir diğer nedeni ise, iktisadi gelişmişlik olup, iktisadi gelişmişlik sağlanmadan da bu sorunu çözmemiz mümkün değildir.

İlerlemiş ülkelerde bu sorun yasa çıkararak, yasaya ağır yaptırımlar koyarak çözmemişlerdir.

Öncelikle, “bana bir şey olmaz”, “sen merak etme”, “kaderimde varsa olur” gibi deyimlerin ret edildiği ve iş sağlığı ve güvenliği kültürü oluşmuş, iş sağlığı ve güvenliği alışkanlık haline getirilerek çözüleceğinden,

a) İş sağlığı ve güvenliğinin okullara özellikle teknik liselere zorunlu ders olarak okutulması, diğer lise ve okullarda seçmeli ders olarak okutulması,

b) Toplumun tüm katmanlarınca, iş sağlığı ve güvenliğinin bir kültür ve alışkanlık haline getirilmesi için tüm iletişim araçlarından yararlanarak bu konudaki eğitimlerin sıklaştırılması ve yaygınlaştırılması,

c) Tüm bunların yanında ileri teknoloji ve yapılan işe uygun gelişmiş makine ve gelişmiş teknoloji ile çalışmaktır.

Bunların dışındaki çözümler çözüm olmaktan öte küçük detaylardır ki, bataklığı kurutmadan tek, tek sivri sinekle uğraşmak gibi bir şeydir.

SONUÇ

Çalışma yaşamının bir parçası olan iş sağlığı ve güvenliğini çalışma yaşamının bir bütünü imiş gibi algılayarak, çalışma yaşamının diğer sorunları ötelenerek, ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel yapısı göz önüne alınmaksızın amacından uzak, birilerine rant sağlamaktan öte çalışma yaşamına bir katkı sunmaktan uzaktır. İleri de çalışma yaşamına ciddi sorunlar yaratacağı açık seçik ortadadır.

4857 Sayılı İş Yasası'nın içeri boşaltarak, Danıştay'ca yönetmelik halinde iken üç kez yürürlüğü durdurulduğu için yasa halinde çıkarılan bu yasanın yol yakın iken yeniden gözden geçirilerek, ülkemizin ekonomik, sosyal, eğitim ve kültürel yapısına uygun toplumun menfaati ön planda tutularak, istihdam ve sosyal politika gerçeklerimize ters düşmeyecek bir yasa olarak düzeltilmesi gerekmektedir.

